

Borrelioosi

Borrelia burgdorferi -niminen spirokeettoihin kuuluva bakteeri aiheuttaa borrelioosin. Tartunnan saa **Ixodes ricinus** tai **Ixodes persulcatus** -punkin puremasta. Edellinen tunnetaan puutiainen eli punkkina ja jälkimmäinen taigapunkkina. Borrelioosi tunnetaan myös nimellä Lymen tauti. Tautia alettiin tutkia Amerikassa 1970-luvulla, koska etenkin lastenreumaksi tulkittua sairautta esiintyi paikallisesti melko runsaasti. Lastenreuman tai muunkaan reumasairauden kanssa ei Lymen taudilla ole mitään tekemistä.

Punkkeja esiintyy koko maassa pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Borrelioosia esiintyy kaikkialla, missä punkkejakin, mutta sairastuvuudessa on eroja. Uusimman tutkimustiedon mukaan noin 15–20 prosenttia punkeista kantaa borreliosibakteeria. On arvioitu, että yksi punkin purema 50:stä johtaa tartuntaan. Vähintään noin 6000–7000 henkilön arvioidaan saavan borreloositartunnan vuosittain. Kaikki tartunnan saaneet eivät tule tietoon.

Ehkäisy

Borrelioosia voidaan ehkäistä siten, että vältetään punkin puremia. Punkkeja on eniten kosteassa heinikossa. Erityisesti heinikossa leikkineitten lasten, mutta punkkialueilla asuvien aikuistenkin iho on hyvä tarkastaa iltaisin. Jos ihossa on puutiainen, se poistetaan. Paras keino on tarttua punkista kiinni mahdollisimman läheltä ihoa ja vetää se ulos ihosta varovasti. Apteekeista on saatavilla punkkipihtejä, joilla poistaminen sujuu helpoimmin.

Oireet

Suurin osa punkin puremista on ongelmattomia. Lyhytaikainen, muutaman tunnin kestävä punkin kiinnittyminen ihoon aiheuttaa tuskin bakteeritartuntaa, mutta punkki on syytä havaita ja poistaa nopeasti alle vuorokaudessa. Jos puremasta tarttuu ihmiseen *Borrelia*-bakteeri, se aiheuttaa noin 50 prosentilla tartunnan saaneista ihottuman lähellä puremakohtaa. Ihottuma leviää puremakohdasta rengasmaisesti ulospäin. Se häviää muutamassa viikossa. Alkuvaiheessa voi joskus olla flunssan kaltaisia oireita, kuumetta, väsymystä ja lihaskipuja.

Taudin kulku

Jos bakteeri-infektiota ei hoideta antibiooteilla, se voi aiheuttaa myöhäisoireita. Niitä tulee viikkojen, kuukausien tai jopa vuoden kuluttua. Tavallisimpia ovat tuki- ja liikuntaelimestön oireet kuten lihaskivut ja arkuudet sekä yhden tai muutaman nivelen turvotus. Pitkittyessään lihaskivut muistuttavat vaikeaa fibromyalgiaa. Lähes yhtä yleisiä ovat hermoston oireet kuten kasvohermon tai muun hermon halvaus, aivokalvon tulehdus ja hermoperäiset kiputilat. *Borrelia* voi myös aiheuttaa kroonista ihottumaa, erilaisia silmätulehduksia ja sydänlihaksen tulehdusta.

Toteaminen

Taudin alkuvaihe on helpoiten todettavissa, jos punkin pureman ympäristöön on syntynyt ihottuma. Silloin hoidon aloittamiseksi ei erityisiä tutkimuksia tarvita. Myöhemmin ei ihottumaa enää ole. Oireena saattaa olla pelkästään kipuja tai esimerkiksi polvinivelen turvotus. Taudin varmistaminen ei silloin ole helppoa. Muut sairaudet pyritään sulkemaan pois sekä varmistamaan Borrelia-infektio verikokeilla. Niiden tulkinta voi olla vaikeata, joten keskussairaalan infektiotautien asiantuntemus on ehkä tarpeen. Ongelmana ovat etenkin virheellisesti Borrelia-infektioon viittaavat laboratoriotulokset. Siksi jo tutkimusten lähtökohtana pitää olla selvä epäily borrelioosista. Taudin määrittelyssä auttaa tietenkin varma tieto punkin puremasta muutamia kuukausia aiemmin.

Hoito

Pelkän punkin pureman vuoksi ei tarvita mitään lääkehoitoa. Jos pureman ympärille tulee rengasmainen ihottuma tai henkilö saa muita, kuten flunssankaltaisia oireita, on hakeuduttava viipymättä lääkärin hoitoon.

Borrelioosi-ihottuman hoitona on 2–3 viikkoa kestävä antibioottihoito. Infektio paranee hyvin lähes aina, eikä myöhäisoireita pääse syntymään. Jos ensivaihe jää hoitamatta ja potilas sairastuu varsinaiseen borrelioosin levinneeseen muotoon, joudutaan käyttämään pitkäaikaista ja suhteellisen raskasta antibioottihoitoa.

Ennuste

Useimmat potilaat paranevat ennen pitkää. Nivel tulehdus on yleensä hyvänlaatuinen, eikä se johda nivelten tuhoutumiseen. Kivut saattavat kestää kauan. Pienillä lapsilla sairaus on lievempi kuin vanhemmilla lapsilla tai aikuisilla. Harvinaisissa tapauksissa voi esiintyä vuosienkin ajan etenkin keskushermoston oireita. Ne voivat muistuttaa vaikeaa fibromyalgiaa.

Päivitetty: 12.5.2017

Huomaa myös

- [Reuma-lehti 2/2018: Hoida borrelioosin varhaisoireet heti](#)
- [Reumaliiton punkki-sivut](#)
- Reuma-lehti 2/2016: [Pidä punkki pois iholta](#)
- [Potilaan lääkirilehti: Suomen 1 500 punkkilajista vain puutiainen ja taigapunkki levittävät borrelioosia ja puutiaisiaivokuumetta](#)